

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА В КРИЗОВИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Нестеренко В.Ю., канд. екон. наук, доцент

Шевченко В.О., здобувач вищої освіти

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Осьмірко І.В., канд. екон. наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені

Г.С. Сковороди

Постановка проблеми. На сучасному етапі економіка України терпить потужні негативні зміни майже у всіх сферах господарювання, насамперед у фінансово-економічній: неефективність управління, криза платоспроможності й кредитоспроможності підприємств, високі показники заборгованості перед державою та банківськими установами. Ці негативні тенденції є актуальними для великої кількості вітчизняних підприємств і можуть стати причиною банкрутства. Тому проблема управління ризиком банкрутства є надзвичайно актуальною в сучасних умовах. Велика кількість таких процедур банкрутства підприємств може стати дуже критичним фактором для подальшого розвитку національної економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останніми роками серед науковців знову багато уваги приділяється проблемам антикризового управління підприємством та заходам виведення підприємства з фінансової кризи [1-10]. В своїх роботах переважна частина дослідників зосереджує свою увагу на дослідженні сучасного трактування сутності антикризового управління підприємством, обґрунтуванні його актуальності в сучасних кризових умовах розвитку національної економіки України.

Невирішені складові загальної проблеми. Не зважаючи на значну кількість досліджень, подальшого розгляду потребують проблеми виокремлення ефективних заходів фінансового оздоровлення підприємства з метою зниження ймовірності банкрутства.

Формулювання цілей статті. Метою статті є формування переліку ефективних заходів фінансового оздоровлення підприємства з метою зниження ймовірності банкрутства.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Управління підприємством в умовах фінансової кризи — це сукупність методів, направлених з одного боку, на скорочення всіх видів витрат, збільшення надходження грошових коштів в організацію, необхідних для покриття боргових зобов'язань, а з іншого боку - на зростання обсягів реалізації і отримання запланованого розміру прибутку.

До основних методів подолання фінансової кризи і зниження імовірності банкрутства підприємства відносяться наступні:

- скорочення витрат;
- збільшення надходження грошових коштів на підприємство;
- забезпечення реструктуризації дебіторської та кредиторської заборгованостей;
- визначення стратегії напрямків розвитку підприємства;
- санація, реструктуризація та реорганізація підприємства.

Скорочення витрат є першочерговим заходом в тій ситуації, коли підприємство відчуває фінансову кризу. Тому для реалізації заходу необхідно централізувати прийняття всіх рішень, які здійснюють вплив на рух матеріальних активів організації, зменшувати або заморожувати більшість довгострокових витрат, які стосуються науково-дослідних та проектно-конструкторських робіт, вкладень у капітальне будівництво та переважної кількості інших витрат підприємство з періодом окупності більшим за рік.

Методи скорочення витрат включають:

- контроль витрат,
- аналіз джерел виникнення витрат,
- класифікацію витрат за мірою залежності від обсягів виробництва,
- проведення заходів по зниженню витрат,
- оцінювання отриманого ефекту.

В межах реалізації методу скорочення витрат в умовах промислового підприємства необхідно:

- проаналізувати за рахунок яких статей можна їх знизити;
- розподілити ці витрати по мірі важливості для виробництва;
- обрати найбільш оптимальні методи по їх скороченню.

Загальний алгоритм реалізації методу скорочення витрат, як заходу запобігання банкрутству, наведено на рис. 1.

Рис. 1. Алгоритм зниження витрат

Джерело: побудовано авторами

Забезпечення надходження грошових коштів на підприємство в умовах кризи реалізується за наступними напрямками:

- реалізація або здача в оренду надмірних активів підприємства, що не використовуються у виробничому процесі;
- оптимізація структури реалізації;
- зміна політики управління коштами в напрямку підвищення рівня їх оборотності.

З метою зниження ризику несплати дебіторської заборгованості, підприємство має відстежувати кредитну історію клієнтів. Необхідно ліквідувати або, принаймні знизити дебіторську заборгованість, що дозволить вивільнити значні кошти для підприємства. Для зменшення розмірів дебіторській заборгованості також ефективним є використання факторингу.

Практична реалізація методу факторингу в процесі управління дебіторською заборгованістю має низку переваг та недоліків (рис. 2).

Рис. 2. Переваги та недоліки застосування факторингу

Джерело: побудовано авторами

В рамках заходів з подолання фінансової кризи на підприємстві дуже важливим є проведення реструктуризації боргових зобов'язань. Але не зважаючи на оздоровлюючий ефект, такі заходи не впливають на поточну діяльність підприємства та не створюють умов для підвищення прибутковості. Тому в межах антикризового управління на підприємстві має розроблятися стратегія подальшого розвитку і, за необхідності, має проводитися реорганізація або реструктуризація.

Загальна схема принципів напрямків відновлення платоспроможності промислового підприємства наведена на рис. 3.

Рис. 3. Заходи по відновленню платоспроможності підприємства

Джерело: побудовано авторами

Висновки з проведеного дослідження. Отже, фінансове оздоровлення підприємства в кризових умовах є цілком закономірним процесом, який є реальним для реалізації та ефективним заходом антикризового управління підприємством. Існують чіткі алгоритми реалізації дій з виведення підприємства з фінансової кризи та зниження ризику банкрутства навіть у дуже скрутних умовах розвитку національної економіки.

Перелік посилань

1. Андрущенко І.Є., Касьян О.С. Бюджетування, як технологія стратегічного фінансового управління. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2014. Вип. 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3611> (дата звернення: 01.10.2022).
2. Банера Н.П. Антикризове управління як один із шляхів виходу із фінансової кризи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 10. С. 266-269.
3. Борзенко В. І. Антикризове управління: навч. посібник. Х.: Видавництво Іванченка, 2016. 232 с.
4. Колісник М.В., Балик У.О. Бюджетування як шлях до ефективного управління. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 7. С. 372–375.
5. Коляденко І.І., Кавтиш О.П. Наукові підходи до сутності антикризового управління. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2018. Вип. 2-2(45). С. 7-10.
6. Морозов Є. Ю. Антикризіві заходи в системі управління підприємством. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2018. Вип. 3. С. 114-120.
7. Мирошниченко Ю.В., Вдовіченко А.С. Антикризове управління на підприємствах малого та середнього бізнесу. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2020. Вип. 25. С. 119-132. DOI: <http://doi.org/10.30977/PPB.2226-8820.2020.24.0.119>.
8. Столяров Г.П., Пенюва Р.П. Теоретичні аспекти формування системи планування та бюджетування на підприємстві. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. 2016. Вип. 4 (57). С. 84-94.
9. Ткачук Г. Ю. Стратегії антикризового управління підприємствами металургійної промисловості. *МНУ ім В. О. Сухомлинського. Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 21. С. 416-420
10. Федорченко О.Є. Удосконалення системи бюджетування на підприємстві. *Економіка та держава*. 2015. Вип. 11. С. 37–39.

References

1. Andrushchenko, I.Ye., Kasian, O.S. (2014). Budgeting as a technology of strategic financial management [Biudzhetuвання, yak tekhnolohiia stratehichnoho finansovoho upravlinnia], *Electronic scientific professional publication "Effective Economics"*, No. 12, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3611> (last accessed 01.10.2022).
2. Banera, N.P. (2016). Anti-crisis management as one of the ways out of the financial crisis [Antykryzove upravlinnia yak odyin iz shliakhiv vykhodu iz finansovoi kryzy], *Global and national economic problems*, No. 10, P. 266-269.
3. Borzenko, V. I. (2016). *Anti-crisis management [Antykryzove upravlinnyia]: training manual*. Kh.: Publishing House Ivanchenko, 232 p.

4. Kolisnyk, M.V., Balyk, U.O. (2015). Budgeting as a way to effective management [Biudzhetuvannia yak shliakh do efektyvnoho upravlinnia], *Global and national economic problems*, No. 7, P. 372-375.
5. Kolyadenko, I.I., Kavtysh, O.P. (2018). Scientific approaches to the essence of crisis management [Naukovi pidkhody do sutnosti antykryzovoho upravlinnia], *Research and production magazine "Business Navigator"*, No. 2-2 (45), P. 7-10.
6. Morozov, Ye. Yu. (2018). "Anti-crisis measures in the enterprise management system" ["Antykryzovi zakhody v systemi upravlinnya pidpryyemstvom"], *State and regions. Series: Economics and Business*, No. 3, P. 114-120.
7. Miroshnychenko, Yu.V., Vdovichenko, A.S. (2020). Anti-crisis management in small and medium enterprises [Antykryzove upravlinnia na pidpryyemstvakh maloho ta serednoho biznesu], *Problems and prospects of entrepreneurship development*, No. 25, P. 119-132.
8. Stoliarov, H.P., Pienova, R.P. (2016). Theoretical aspects of forming a system of planning and budgeting at the enterprise [Teoretychni aspekty formuvannia systemy planuvannia ta biudzhetuvannia na pidpryyemstvi], *Development of methods of management and administration of transport*, No. 4(57), P. 84-94.
9. Tkachuk, H. Yu. (2018). Anti-crisis management strategies for enterprises of metallurgical industry [Stratehii Antykryzovoho upravlinnia pidpryyemstvamy metalurhiinoi promyslovosti], *Global and national problems of economy, Mykolaiv V.O. Sukhomlynskyi national university*, No. 21, P. 416-420.
10. Fedorchenko, O.Ye. (2015). Improving the budgeting system at the enterprise [Udoskonalennia systemy biudzhetuvannia na pidpryyemstvi], *Economy and state*, No. 11, P. 37-39.

РЕФЕРАТИ ABSTRACTS

УДК 336.64; JEL Classification: M 21

Нестеренко В.Ю., Шевченко В.О., Осьмірко І.В. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА В КРИЗОВИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Мета. Формування переліку ефективних заходів фінансового оздоровлення підприємства з метою зниження ймовірності банкрутства. **Методика дослідження.** В ході дослідження використовувалися методи аналізу і синтезу, метод логічного аналізу. Інформаційними ресурсами дослідження є електронні інформаційні ресурси і матеріали періодичних видань. **Результати.** На сучасному етапі економіка України терпить потужні негативні зміни майже у всіх сферах господарювання, насамперед у фінансово-економічній: неефективність управління, криза платоспроможності й кредитоспроможності підприємств, високі показники заборгованості перед державою та банківськими установами. Управління підприємством в умовах фінансової кризи - це сукупність методів, направлених з одного боку, на

скорочення всіх видів витрат, збільшення надходження грошових коштів в організацію, необхідних для покриття боргових зобов'язань, а з іншого боку - на зростання обсягів реалізації і отримання запланованого розміру прибутку. До основних методів подолання фінансової кризи і зниження імовірності банкрутства підприємства відносяться наступні: скорочення витрат; збільшення надходження грошових коштів на підприємство; забезпечення реструктуризації дебіторської та кредиторської заборгованостей; визначення стратегії напрямків розвитку підприємства; санація, реструктуризація та реорганізація підприємства. Методи скорочення витрат включають: контроль витрат, аналіз джерел виникнення витрат, класифікацію витрат за мірою залежності від обсягів виробництва, проведення заходів по зниженню витрат, оцінювання отриманого ефекту. В межах реалізації методу скорочення витрат в умовах промислового підприємства необхідно: проаналізувати за рахунок яких статей можна їх знизити; розподілити ці витрати по мірі важливості для виробництва; обрати найбільш оптимальні методи по їх скороченню. Забезпечення надходження грошових коштів на підприємство в умовах кризи реалізується за наступними напрямками: реалізація або здача в оренду надмірних активів підприємства, що не використовуються у виробничому процесі; оптимізація структури реалізації; зміна політики управління коштами в напрямку підвищення рівня їх оборотності. З метою зниження ризику несплати дебіторської заборгованості підприємство має відстежувати кредитну історію клієнтів. Для зменшення розмірів дебіторської заборгованості ефективним є використання факторингу. В рамках заходів з подолання фінансової кризи на підприємстві дуже важливим є проведення реструктуризації боргових зобов'язань. Але не зважаючи на оздоровлюючий ефект, такі заходи не впливають на поточну діяльність підприємства та не створюють умов для підвищення прибутковості. Тому в межах антикризового управління на підприємстві має розроблятися стратегія подальшого розвитку і, за необхідності, має проводитися реорганізація або реструктуризація. **Наукова новизна.** Уточнено перелік сучасних заходів фінансового оздоровлення підприємства та конкретні механізми їх реалізації в умовах промислових підприємств. **Практична значущість.** Запропоновані висновки можуть бути використані дослідниками, власниками та керівниками підприємств при формуванні системи антикризового управління.

Ключові слова: фінансова криза, фінансове оздоровлення, підприємство, антикризове управління, ефективність.

UDC 336.64; JEL Classification: M 21

Nesterenko V., Shevchenko V., Osmirko I. FEATURES OF THE FINANCIAL RECOVERY OF THE ENTERPRISE IN THE CRISIS CONDITIONS OF THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY

Purpose. Forming a list of effective measures to improve the company's finances in order to reduce the probability of bankruptcy. **Methodology of research.** During the research, the methods of analysis and synthesis, the method of logical

analysis were used. The information resources of the research are electronic information resources and materials of periodicals. **Results.** At the current stage, the economy of Ukraine is undergoing powerful negative changes in almost all spheres of management, primarily in the financial and economic sphere: inefficiency of management, crisis of solvency and creditworthiness of enterprises, high indicators of indebtedness to the state and banking institutions. Management of an enterprise in the conditions of a financial crisis is a set of methods aimed, on the one hand, at reducing all types of expenses, increasing the inflow of funds into the organization, necessary to cover debt obligations, and on the other hand, at increasing sales volumes and obtaining the planned size profit. The main methods of overcoming the financial crisis and reducing the probability of bankruptcy of the enterprise include the following: cost reduction; increase in cash flow to the enterprise; ensuring the restructuring of receivables and payables; determination of the company's development direction strategy; rehabilitation, restructuring and reorganization of the enterprise. Cost reduction methods include: cost control, analysis of sources of costs, classification of costs according to the degree of dependence on production volumes, implementation of measures to reduce costs, evaluation of the obtained effect. Within the framework of the implementation of the cost reduction method in the conditions of an industrial enterprise, it is necessary to: analyze at the expense of which articles they can be reduced; allocate these costs according to their importance for production; choose the most optimal methods for their reduction. Ensuring the inflow of funds to the enterprise in crisis conditions is implemented in the following directions: sale or lease of excess assets of the enterprise that are not used in the production process; optimization of the implementation structure; changing the fund management policy in the direction of increasing the level of their turnover. In order to reduce the risk of non-payment of receivables, the company should monitor the credit history of customers. Factoring is effective in reducing accounts receivable. As part of measures to overcome the financial crisis at the enterprise, it is very important to carry out debt restructuring. But despite the healing effect, such measures do not affect the current activity of the enterprise and do not create conditions for increasing profitability. Therefore, within the framework of anti-crisis management, a strategy for further development should be developed at the enterprise and, if necessary, reorganization or restructuring should be carried out. **Originality.** The list of modern measures for the financial improvement of the enterprise and the specific mechanisms of their implementation in the conditions of industrial enterprises have been clarified. **Practical value.** The proposed conclusions can be used by researchers, owners and managers of enterprises in the formation of the anti-crisis management system.

Key words: financial crisis, financial recovery, enterprise, anti-crisis management, efficiency, algorithm., алгоритм.

Відомості про авторів / About the Authors

Нестеренко Валентина Юріївна – кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, доцент кафедри економіки і підприємництва, м. Харків, Україна; e-mail: valentinaonisiforova@gmail.com; ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-9899-8427>. Моб. 099-499-14-28.

Nesterenko Valentyna – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Kharkov National Automobile and Highway University, Associate Professor at the Department of Economics and Entrepreneurship, Kharkiv, Ukraine.

Шевченко Владислав Олександрович – Харківський національний автомобільно-дорожній університет, здобувач вищої освіти, м. Харків, Україна.

Shevchenko Vladuslav Oleksandrovych - Kharkov National Automobile and Highway University, applicant for higher education, Kharkiv, Ukraine.

Осьмірко Інна Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, доцент кафедри економічної теорії, фінансів і обліку, м. Харків, Україна; e-mail: i.v.osmirko@hnpu.edu.ua; ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-7967-8230>. Моб. 050-60-50-684.

Osmirko Inna – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Kharkiv National Pedagogical University named after H.S. Skovoroda, Associate Professor of the Department of Economic theory, Finance and Accounting, Kharkiv, Ukraine.